

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rönkkö, Eva

Title: Valtarakenteet tunnistettava maahanmuuttajien liikunnassa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Liikuntatieteellinen seura, 2022

Rights: In Copyright

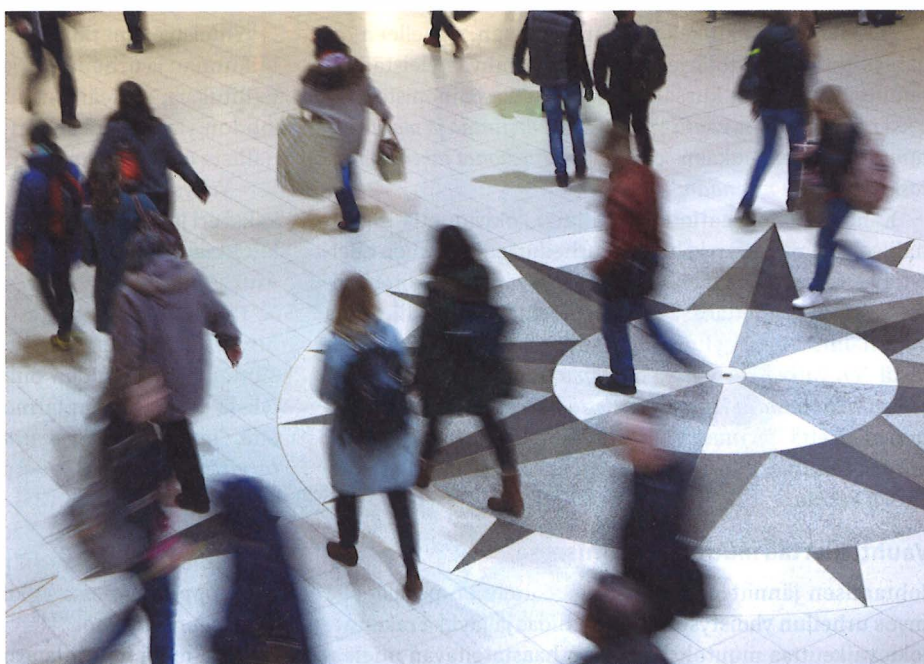
Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Rönkkö, E. (2022). Valtarakenteet tunnistettava maahanmuuttajien liikunnassa. *Liikunta ja tiede*, 59(2), 58-59.

Valtarakenteet tunnistettava maahan- muuttajien liikunnassa

Hyvää tarkoittavat kotouttamistoimet voivat olla karhunpalvelus maahanmuuttajille. Tämä pätee myös liikuntakulttuurissa.

Kuva: Antero Aaltonen

LIIKUNNAN JA KANSANTERVEYDEN EDISTÄMISSÄÄTIÖN (Likes) julkaisi joulukuussa 2021 alustavat tulokset lähes kymmenen vuotta kestäneen Kotouttavan liikunnan -hankekokoisuuden vaikutusten arvioinnista. Yhdenvertaisuuden lisäämiseen liikuntakentällä tähdännyt hankekokoisuus oli merkittävä liikuntapolitiittinen interventio, sillä vuosina 2011–2019 opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi kunnille 9,2 miljoonaa euroa ja vastaanotokeskuksille 787 000 euroa.

Hankkeen päätavoite oli lisätä ulkomaalaistaustaisten ihmisten osallistumista kuntien ja seurojen järjestämään liikuntaan ja edistää siten heidän yhdenvertaisuuttaan. Interventiolla haluttiin muuttaa liikuntaorganisaatioiden toimintakulttuuria. Hankekokoisuus kiinnittyi *Maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla* -ohjelmaan (OM 2010.). Lähtökohdaksi kiteytyi *suomalaisuuden vaje*, jota kotouttavilla hanketoimilla pyrittiin korjaamaan (Forssander (2002)). Hankkeiden luonne oli siten jo alkumetreiltä toiseuttava ja rajoja piirtävä (Rönkkö 2020).

Kotouttamisen paradoksi

Kehittämishankkeilla tavoiteltu yhdenvertaisuus jäi arviointiraportin perusteella toivetilaksi. Raportista ei selviä, mitä yhdenvertaisuuden edistämällä oikeasti tarkoitettiin. Yhdenvertaisuuden vähäisyys tai puute tarkoittaa liikuntakentällä tilaa, jossa ulkomaalaistaustaiset ihmiset joko kohtaavat eriarvoisuutta tai ovat eriarvoisessa asemassa. (ks. Kauppi 2020).

Eriarvoisuutta ei ole ruotsalaisen sosiologin **Göran Thernbornin** mukaan olemassa irrallisena. Se on ihmisten, yhteisöjen tai organisaatioiden tekemisistä tai tekemättä jättämisistä syntyvä tila. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten ja valtaväestön väliset terveyserot ovat tulosta (liikunta) organisaatioiden toimista tai toimettomuudesta. Terveysten ja liikuntakäyttämisen erot ovat siten institutionaalista (Keskinen ym. 2021, 57; Lahelma & Rahkonen 2017, 21). Paradoksaalisesti kotouttaminen paikallistaa ”ongelman” kuitenkin muuttajiin, ei instituutioihin. Jos kuntien ja seurojen

liikuntatarjonta ei toimi yhteisharrastuksena, on ”vika” ulkomaalaistaustaisissa ihmisissä (vrt. Saari 2011, 64).

Kotouttamiskehitys ohjaa hanketoimijoita näkemään ihmiset kulttuurisen erilaisuuden kautta. Tällöin valtaväestöä vähäisemmän liikkumisen syyt kiteytyvät ihmisten syntymämaan kulttuuriin, ja institutionaaliset normit ja toimintakulttuurit jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Luokittelusta johtuvia vinoutumia on kuitenkin hankala havaita, sillä ihmisinä on totuttu tarkastelemaan erillisinä ryhminä ja asettamaan liikuntatoiminnalle siten erilaisia tavoitteita.

Vaivana vallan epätasapaino

Tarkasteltaessa rinnakkain eri ryhmiin liitettyjä tavoitteita – vammaisilla kuntouttaminen, ylipainoisilla laihduttaminen tai ulkomaalaistaustaisilla kotouttaminen – huomaamme, että tulokulmia yhdistää hyvää tarkoittavien institutionaalisten tavoitteiden taakse piiloutuva valta. Jos kehittämissä hankkeiden päämääränä on edistää ulkomaalaistaustaisten ihmisten yhdenvertaisuutta, niin liikuntahankkeiden pitäisi olla valtaa purkavia, eikä sitä ylläpitäviä tai jopa lisääviä.

Arviointiraportin perusteella ulkomaalaistaustaiset ihmiset ovat olleet hankekokonaisuudessa toiminnan kohteena. Heidän osallisuutensa suunnittelussa puuttuu: liikuntatoimijoiden tekemisiä on ohjannut ”mukaan ottamisen” retoriikka. Ylhäältä alas alistamisen asetelma (patronizing) on tuttu soveltavasta liikunnasta (Saari 2011, 61).

Kotouttamiseen tähtäävässä liikuntatoiminnassa liikuttajan (hankkeet) ja liikutettavan (maahanmuuttaja) suhde perustuu valta-asemaan, jossa tavoitteet määritellään liikkujille ulkoa. Hyvää tarkoittavaan hanketyöhön sisältyvä, vallan epätasapainosta johtuva ristiriita on luettavissa myös arviointiraportista. Ulkomaalaistaustaisia naisia kysymys liikuntaan osallistumisen vaikutuksesta kotoutumiseen nauratti, hämmästytti ja jopa närkästytti (Peotta 2022).

Hankemaailman karu todellisuus

Kolmas sektori koki jäävänsä hankekumppanuudessa alakynteen, sillä rahoitusta saivat hakea vain kunnat. Seurat ja yhdistykset joutuivat kamppailemaan, jotta kunnallinen organisaatio huomaisi niiden olemassaolon ja osaamisen. Rahoituksen loputtua hankkeiden toteuttajat joutuivat käymään eloonjäämiskamppailua, koska kehitettyä toimintaa ei tuettu hankekauden päätyttyä.

Yksittäiset työntekijät miettivät, miten kantaa vastuuta hankkeiden päätyttyä tutuksi tulleista ihmisistä ja syntyneistä verkostoista. Arviointiraportin mukaan joitakin käytäntöjä jäi hankekokonaisuuden päätyttyä elämään. Tarkemmin ei ole kuitenkaan tiedossa, kuinka moneen liikuntaorganisaatioon työllistyi maahanmuuttajien liikuntaan perehtynyt työntekijä. Yhtä lailla epäselvää on, miten paljon ulkomaalaistaustaisten kunnallisten liikuntapalveluiden käyttö kasvoi.

Näyttää pikemminkin siltä, että rahoituksen päätyminen lopetti liikuntatoiminnan ulkomaalaistaustaisten ihmisten parissa. Tämä ihmetyttää, sillä yhdenvertaisuuslaki (2014/1325) velvoittaa myös liikuntatoimintaa huolehtimaan kaikista kuntalaisista, erityisesti palveluissa aliedustettuihin olevista väestöryhmistä. Herää kysymys, kenen vastuulla on seurata, toimivatko kunnat yhdenvertaisuuslain edellyttämällä tavalla?

Aidosti kohti yhdenvertaisuutta

Suuri määrä aikaisemmin vain vähän liikkuneita ihmisiä sai hankkeiden ansiosta upeita ja monipuolisia kokemuksia. Tätä työtä pitää arvostaa ja kunnioittaa. Kuitenkin raportissa kuvattu toimintaan ”mukaan hyppääminen” ja kantapään kautta oppiminen kertoo, miten ohuella kokemuksella syvää ammattitaitoa vaativaa työtä tehdään. Miksi opettelu jatkuu yhä, vaikka Hannu Itkonen nosti esille aihepiirin vaatiman koulutustarpeen jo 1990-luvulla. Hyvä koulutus vaatii perustakseen tutkittua ja relevanttia tietoa. Sitä on suomeksikin saatavilla, mutta liikuntaan sovellettu tutkimustieto puuttuu lähes kokonaan.

Vuonna 2020 ilmestynyt *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa* -teos osoittaa monen tutkijan voimin, miten syvälle eriarvoisuus on juurtunut liikuntainstituutioiden rakenteisiin. Eri väestöosien eriarvoisuus ei katoa liikuntakentältä, jos syntymekanismien ja tekojen sijaan etsimme syitä eriarvoiseen tilaan päätyneistä ihmisistä.

Jotta voisimme oikeasti arvioida, miten erilaiset interventiot tai hankekokonaisuudet vaikuttavat kohteenaan oleviin ihmisiin, emme voi ohittaa valtarakenteiden ja vallankäytön analyysiä. Muuten uusinnamme ja jopa lisäämme eriarvoisuutta, mikä ei paranna yhdenvertaisuutta suomalaisessa liikuntakulttuurissa. ♦

⇒ Peotta, H-M, Inkinen, V. & Laine, K. 2021. Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla – tietoa kehittämisavustuksesta 2011–2019. www.likes.fi/wp-content/uploads/2021/01/Tiivistelma-maahanmuuttajien-kotoutuminen.pdf

LÄHTEET

- Forsander, A. 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002.
- Kokkonen J. & K. Kauravaara K. (toim.) 2020. Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa. Helsinki. Liikuntatieteellinen Seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro. 175.
- Itkonen, H. 1997. Liikuttaako suvaitsevaisuus? Tutkimus liikuntakulttuurin suvaitsevaisuudesta. Joensuu. Joensuun Yliopisto.
- Kauppi, A. 2020. Mistä puhumme, kun puhumme eriarvoisuudesta? Helsinki: Impulsseja. Kalevi Sorsan Säätiö. Saatavilla https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2020/02/Kauppinen_web.pdf luettu: 20.1.2021.
- Keskinen, S., Seikkula, M. & Mkwesha, F. (toim.) 2021. Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahelma, E. & Rahkonen, O. 2017. Sosiaalinen rakenne ja terveys. Teoksessa: S. Karvonen, L. Kestilä & T. Mäki-Opas (toim.) Terveyssosiologian linjoja. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, s. 19–39.
- Opetusministeriö 2010. Kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010: 16.
- Peotta, H-M, Inkinen, V. & Laine, K. 2021. Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla – tietoa kehittämisavustuksesta 2011–2019. Tutkimustiivistelmä. Jyväskylä: Likes. <https://www.likes.fi/wp-content/uploads/2021/01/Tiivistelma-maahanmuuttajien-kotoutuminen.pdf>.
- Saari, A. 2011. Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto. Studies in sport, physical education and health 174.